

KMETOVALEC.

Glasilo c. kr. kmetijske družbe vojvodstva kranjskega.

Ureduje Gustav Pirc, tajnik družbe.

Izhaja 1. in 15. vsaki mesec. — Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo list brezplačno, a neudje plačajo s poštnino vred 2 gl. na leto. Naročila naj se pošiljajo c. kr. kmetijski družbi, ali pa dotičnim podružnicam.

Štev. 5.

V Ljubljani, 1. marca 1885.

Leto II.

Velika škoda kmetijstvu, za katero se pa nihče ne zmeni.

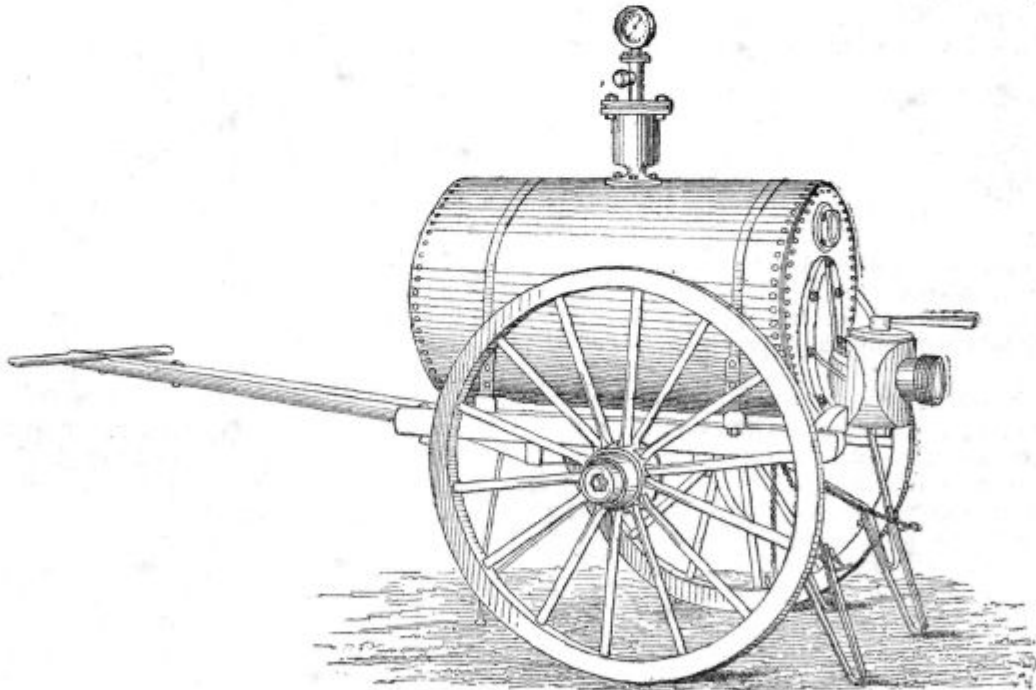
(Dalje.)

Načinov, po katerih se človeški izmečki iz stranišč odvažajo, ter kmetijstvu dovažujejo, je več. Najpoglavitejši so sledeči:

1. Odvaževanje s pomočjo podzemeljskih železničnih fekalnih vlakov;
2. Odvoz s pomočjo sodčkov;
3. Odvoz s pomočjo pnevmatičnega sistema.

tunelih hlapon cel vlak za odvaževanje človeških izmečkov nalašč konstruiranih voz. In kedar dospó vozovi do izidov stranišč, se poslednji hitro odpró in še hitrejši padejo vsi v njih nabrani izmečki v vozove, kateri se dadó popolnem hermetično zapreti. Tako se izpraznujejo vsa stranišča podzemeljsko in izmečki se potem gotovo precej daleč iz mesta odpeljujejo, ne da bi med potom kak smrad oddajali, ker so popolnoma zaprti.

Drugi način odvoza človeških izmečkov s pomočjo sodčkov (Fasselsystem) obstoji v tem, da se vsa stranišča po mestu tako vredijo, da je mogoče trdne

(Podoba 1.)

Prvi način uveden je v Londonu in skoro gotovo vsaj deloma tudi v Parizu. Pri tem so vse glavne ulice pod zemljo s tuneli (predori) previdene, kateri so toliko prostorni, da v njih železnični vlak lahko teče. Na desni in levi strani tunelov so v pravi visokosti železna, mehanično dobro zaprta vrata straniščnih cevi, to je, izidov straniščnih železnih kanalov izpeljanih s primerno velikim skočnikom.

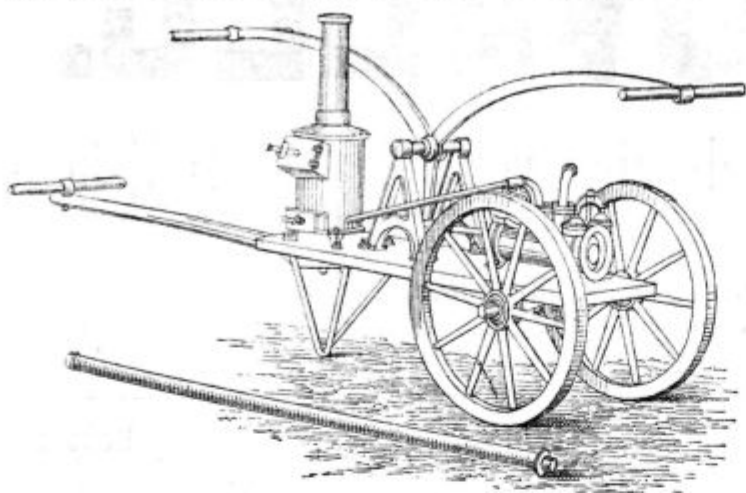
Kadar je treba stranišča izprazniti, vozi po teh

in snažne sodčke pod iztoke navpičnih stranišč cevi postavljati, v katerih se potem izmečki nabirajo.

Kedar je kak sodček poln, ga je treba hermetično zapreti, iz stranišča na voz spraviti, odpeljati ter s praznim nadomestiti. Ta način odvoza človeških odpadkov iz mest, izveden je na pr. v Gradci.

Tretji način obstoji pa v sledečem. Stranišča zadobé popolnoma dobro obzidane jame, ki vode ne spuščajo, katerih obok je s prilično majhno, pa popolnem

trdno, torej hermetično zapirajočo luknjo previden. Kedar je jama kakega stranišča uže polna, pripelje se

(Podoba 2.)

k nji na kolih prilično velik železni sod (glej prvo stran *pod. št. 1*) in pa zopet na kolih, velika zračna srkalnica ali pompa (*pod. št. 2*). Jama se odmaši, in v njo se vtakne hitro močna in debela, od znotraj s pomočjo železne žice podkrepjena kavčukova cev, katera tako votlina soda, z izmečki v jami v zvezo spravi. Votlina soda spravi se pa tudi ravno tako hitro s pomočjo druge cevi v zvezo z veliko zračno srkalnico, katera se prične goniti. Zračna srkalnica srka zrak iz soda, vsled tega postaja on v sodu vedno redkejši in čisto naravni nasledek takega zredčenja zraka v sodu mora biti pač ta, da se izmečki vsled pritiskanja zunanjega zraka na nje po kavčukni cevi vnanje vtaknjeni vzdignejo, ter v železni sod pritečejo, katerga napolnijo. Kedar je sod poln, se kavčukova cev, ki sod z jama veže, hitro odvzame; ravno tako se odvzame cev, katera sod z zračno pompo veže, in popolnoma zaprt sod se odpelje, jama se pa zopet zapre.

(Dalje prih.)

Kako se robida v gozdu zatara.

Marsikateri posestnik kupil je težko 1000 ali še več smrekic in nasadil goljavo v gozdu. Meseca avgusta šel je v gozd, da bi se prepričal, s kakim uspehom je sadil. Na svoje veliko začudenje najde celi gozdni delež z robido zaraščen, smrekice moral je iskati med goščo robide, pa jih je le malo našel, ker so še v gostem robidovji zadušile.

Kmetič jame preiščevati, na kak način bi zatrl robido in sklene, koj v spomladi izkopati ta škodljivi gozdni plevel.

In res v spomladi koplje več dni in izkoplje vso robido. Ko pozneje delo bolj natanko pregleduje, zapazi, da je zraven robide tudi veliko mladih drevesec izkopal. Sčisteni prostor zasadi v drugič s smrekovimi sadikami. V jeseni zopet pogleda in vidi, da je nekoliko manj robide, vendar še veliko preveč, da bi mogle vsajene smrekice uspešno rasti.

Premišljuje in spozna, da robide na ta način ne bode mogoče zatreti, kajti on ima pečeno ilovnato njivo, katera je bila uže tolikokrat preorana, a robida se ni zatrla.

Po naključji pride gozdar k njemu. Kmet mu po- toži zlo o robidi. Vešči gozdar mu nasvetuje: „Pore- žite konec julija ali začetek avgusta stebelca robidi prav pri tleh in videli boste, da je bode drugo leto komaj še eno četrtinko ostalo, kar jo je zdaj. Ako po- tem še to porežete, ne bode več rastla.“

Kmetovalec je poslušal gozdarja in storil, kakor mu je svetoval. Prec drugo leto meseca avgusta gre v gozd in poreže robido.

Zlesenena stebelca dene na kupe, pride po-nje z vozom in reče ženi, naj, ko bode pekla kruh, z robidovimi šibicami zakuri. Žena ga uboga in še prav dobro se ji zdi, ker robidin les tako svitlo gori.

Vsadi kruh. Ko je pečen, zapazi nenavadno pri- jeten duh na kruhu. Ugiblje, od kod bi moral ta duh priti in spozna, da je nenavaden kruhov duh od ro- bidnega lesa, s katerim je gromado kurila.

In tudi v gozdu se je nasvet gozdarjev dobro ob- nesel, kajti, ko je kmetič v drugo robido porezal, ni rastla več in danes je celi prostor lepo s smrekami zasajen, katere čvrsto rastejo. Lejte no, če bi ne bil gozdarja poslušal in še kopal robido, pokončal bi bil

veliko rastečega mladega drevja, lesa bi ne bil mogel za kurjavo porabiti in robide ne zatreti.

Dobro, da sem poslušal gozdarja!

P.

Odvodênje zemljišč.

Spisal V. Rohrmann, pristav deželne kranjske vinarske in sad- jarske šole na Slapu.

Neprecenljive važnosti je naloga, koju izvršuje voda v življenji rastlinstva, kajti rastline živna moč je v najtesnejši zvezi z vodo. Slednja je glavni pogoj obstanka, živjenja in rašče rastlin. Predočujmo si li dogodke v naši kulturni zemlji, ki se med raščo rastlin vrše, lahko si razložimo velevažni pomen vode za njih razvitek. Ne le, da služi voda neposredno v hrano rastlinsko, da služi v razkrojilo in topilo različnim, rastlini neobhodno potrebnim redilnim snovem in tako vzmoži koreninam njih vsrkanje, da prenaša vsrkane redilne snovi v posamne rastlinske dele ali organe, kjer se tvorijo iz njih novi rastlinski tvori; posreduje voda tudi brezštevilne in najrazličnejše presnove, ka- tere se godé neprenehoma v živeči rastlini.

Kakor je uže toraj voda res največja prijateljica poljedelca, zamore pa biti ona tudi jako škodljiva rast- linskemu življenji, če se nahaja v preobilni meri v zemlji. Je li toliko vode v zemlji, da jo slednja ne more popiti, marveč da zaseda voda vse vmesne pro- store zemlje in se otekatí ne more, tako je ovirana rašča rastlin — večkrat celó nemožna. Preobilno mo- krotó zemljišč povzročuje deževna voda (zračne pada- vine ali izpodnebna moča sploh) ali pa podzemna voda, kadar dovolj hitro izhlapi ali odteči ne more. Naj- neugodnejšega vpliva je zastajoča voda za rastlinsko raščo posebno tam, kjer ista premaka zemljo do po- vršja in se otekatí ne more vsled primanjkanja po- trebnega padú ali neprodrljivosti zemlje. V vzvišani meri kaže se nam zopet ta škodljivi vpliv preobilne mokrote pri glini in sprstenini, ker posebnost teh prsti je, da so vzmožne, napiti se vode od spod na vzgor in slednjo tudi pridržati, kakor isto opazujemo pri gobi, sladoru ali papirji-srkači. Tegadel tudi nahajamo zvezne zemlje večinoma mokrotne.

Kako ne bi tudi kulturne rastline na premokrot-

nih zemljiščih slabo in revno vspevale, hirale, da večkrat poginile, ko nam daje raziskovanje tega toliko tehtnih razlogov! V zemljo, koja je obilno premočena, nimata ne zrak ne gorkota vstopa, ker njima ista voda, katera polni vsa vmesna prostora zemlje, zabranjuje. Take zemlje so mrzle, voda prevaja toploto zemlji le jako težko in tegadel v mali meri; izhlapeča voda pa odvzame zopet jo obdajajoči zemlji velik del njene toplote in jo s tem ohladi — tem bolj, ker nastajajo na takih zemljiščih vedno vodene pare. Voda sama pa pospešuje izžarivanje toplote, kar velja sosebno v hladnih nočeh: voda se s tem jako ohladi in mi opazujemo to večkrat, kakor vzrok mraza, kateri škoduje tolikanj rastlinam sosebno v spomladi.

Razpad zemlje, razkroj gnoja, kakor tudi razne kemične presnove v zemlji niso ne le ovirane vsled primanjkanja v to potrebnega zraku in toplote, marveč njih proizvodi, njih konečni izdelki, ki bi morali biti prava in ugodna hrana rastlinam, so navadno škodljivi, da celo pravi strupi rastlinskemu življenju.

Le preznana istina je toraj, da je večja ali manjša plodonosnost kulturne zemlje odvisna od primerne množine mokrote ali vlažnosti in gotove množine toplote med raščo rastlin, kajti le kedar nahajate se ti v pravem razmerju v zemlji, nadejati se nam je dobrih žetev, ker vsaka rastlina istih za popolni svoj razvitek potrebuje.

Ozrimo se po naših kmetijah in oglejmo si njih zemljišča! Koliko zemlje še nahajamo, katera daje radi preobilne mokrote le majhne in slabe žetve — koliko zemlje pa, katera se dostikrat kar ne obdeluje, ker se ne dá primerno izkoristiti, marveč se vporabi za močvirne pašnike, obraščene z makom, kislimi travami in zelišči! Žalibog, da navedeno nahajamo tudi velikokrat v legah, v kojih bi se dala preobilna mokrota na najprostejši način lahko in brez posebnih stroškov odpeljati!

Skrb in zopet skrb nam mora biti toraj, povečati plodonosnost takih zemljišč in to s tem, da regulujemo razmerje mokrote z odstranitvijo preobilne vlažnosti. Kjer nam toraj voda v naša zemljišča v toliki množini dohaja, da premaka zemljo in v njej zastaja, skrbeti moramo za primerno odvodnjenje, to je, odpeljavo preobilne vode ne le iz žive plasti zemlje — iz plasti, katera rastlino vzredi, v kateri se razraščajo koreninice rastlin iskaje si potrebnega živeža, ampak tudi iz spodnje plasti, da se tu do sedaj mrtvo ležeče rudnine za rastlinorejo vporabijo in tem potom izkoristijo.

Čemu je namenjeno odvodnjenje, znano je na splošno našemu kmetovalcu, vendar pa ni podrobneje jasno, zakaj in kako se naj voda iz premokrih zemljišč odpeljava. Neznani so mu toraj vzroki prekoristnega učinka odvodnjenja in istotak mu je neznana praktična izpeljava odvodnjenja, kajti zboljšanje plodovitosti zemljišč po odvodnjenju zapopadeno ni v enostranski odpravi vode, marveč le v pravem gospodovanju nad vodo, v pravi razdelbi in porabi vode!

V sledečih vrsticah stavil sem si nalogo, v kratkih potezah pojasniti prvo vprašanje, tikajoče se učinka in koristi odvodnjenja zemljišč.

Zemlja, katero smo vsled odvodnjenja oprostili preobilne mokrote, zboljša se zdatno v nje fizičnih in kemičnih lastnostih. Vstop zraku v zemljo je zljajšan; zemlja se tako rekoč prezračí, kajti vmesne prostore zemlje, koje je do sedaj polnila voda, zaseda zrak. Le-ta pak učine višjo in enakomerno toploto v zemlji.

Razpad zemlje in razkroj gnoja vrši se živahno in z ugodnimi izdelki. Med tem, ko je razkroj v za-

stajoči vodi prouzočil gnijenje rastlinskih korenine in provedel take snovi v hrano kulturnim rastlinam, katere so njim bile pravi strup, plevelu in njega razširjevanji pak najugodnejši; je sedaj po razkroju nastala hrana prava in popolna. Ker je razkroj tudi živahnejši, tak se hrana rastlinska ali rastlino-redilne snovi hitreje razkrivajo t. j. hitreje užitne postajajo. Sostavni deli zemlje (večinoma rudninski), kateri so dosedaj v spodnji plasti, ker nedosegljivi zraku in njegovemu učinku neporabljeni ležali, vporabijo se sedaj deloma v stališče, deloma za vzrejališče rastlin.

Izvodeničena zemljišča hranijo o času suše deljši čas vlažnost, kakor ista, kojim se vode v preobili meri pušča. Vzrok tej prikazni je, da mokra in zvezna zemlja izhlapi skoraj še enkrat tako hitro, kakor rahlja zemlja. Zvezna in mokra zemlja postane pa ravno rahljejša, ako smo ji odpeljali preobilno mokroto; tegadel, ker zaseda iste prostore, ktere je polnila voda, sedaj zrak in živahni obtek slednjega zemljo rahlja. Ker se izvodeničena zemljišča — zraven možnega globokejšega obdelovanja — uže pri navadnem zdatno rahljajo, je razložljivo, da se rahlejši postala zemlja od spod na vzgor počasneji vode napije, kakor zvezna zemlja in slednja toraj hitreje izhlapi. Istinitost, da se v času vročega poletja izvodeničena zemljišča manj izsušijo, je čisto naravna. O tem zanimivem procesu izhlapanja prepričamo se lahko praktično. Zagrebemo si li v vročih poletnih dnevih ravnokar zgotoveno glinasto opeko na pol v zemljo zraven kake frišne krtine, opazimo čez nekaj dni, da je opeka uže strdela in suha, med tem ko si krtina v nje spodnji plasti še vlažnost hrani. Temu posledica je tudi razlog, zakaj rastline o času suše na rahlji n. pr. peščeni zemlji počasneje zvenejo, se manj hitro sušijo, kakor na mokrotni zvezni glinasti zemlji. In res je, da škoduje dolgo trajajoča suša v poletnem času več v pokrajinah, kjer je zemlja zvezna in težka, kakor v onih, kjer je zemlja rahlja. (Konec prih.)

Družbeni novičar.

Občni zbor c. k. kmetijske družbe

dné 28. januarija 1885.

(Dalje in konec.)

Drugi predlog metliške podružnice je: kmetijska družba naj na to dela, da iz vseh dolenskih okrajev, kjer se ljudje z vinarstvom pečajo, gre nekaj sposobnih oseb v kostanjeviški okraj, kodar se podučé o trtni uši na mestu, to je, v vinogradih, v katerih je ta mrées uže zaploden.

Tajnik gosp. Pirc naznanja, da je v smislu tega predloga uže c. k. vlada potrebno ukorenila, ker bode še v teku prihodnje spomladi en tečaj za poduk o trtni uši ustanovljen v krškem okraji in eden v pripravnem kraji na Notranjskem. Vdeleženci tega tečaja dobili bodo od vlade plačano poštnino in dnino.

Tretji predlog metliške podružnice so glasi tako: „Glavni odbor naj ljudskim šolam brezplačno cepiče podeli, ker oni iz Slapa naročeni so predragi.“

Tajnik gosp. Pirc opozori, da cepiči iz Slapa nikakor niso tako dragi, zastonj oddati pa nima pravice vodstvo šole, niti deželni odbor, kajti vsi pridelki slapske vinarske in sadjarske šole so grofa Lanthierija. Manjše zneske v prospeh sadjarstva pa kne-

tijška družba vsako leto deli, žalibog se pa mora zabilježiti neprijetna izkušnja, da se vzlic dovolj razglašenim oklicem za take podpore oglasi komaj pet ljudskih šol. Sicer je pa krška razstava pokazala, da je na Dolenjskem uže veliko sadnega drevja prav dobrih sort le oči je treba odpreti in nekoliko potruditi se, pa se doma dobi potrebno število cepičev.

Podružnica cirkniška na Notranjskem stavi predlog: C. kr. kmetijska družba naj pri sl. vladi potrebno ukrene, da se zabrani velika škoda, ki jo dela v preobili meri držana divjačina, posebno v prostorih na novo pogojzenih.

Tajnik gosp. Pirc meni, da v tem ni treba sklepati, ker gozdna postava in postava za pokončevanje divjačine od 20. decembra leta 1874. uže dajo kmetovalci sredstva v roki, s kojim se zamore pred tako škodo obvarovati.

Podružnica cirkniška nadalje predlaga: C. kr. kmetijska podružnica naj se za to poteguje, da bode občinam moč dana, se braniti proti poljedelskim tatovom.

Tajnik gosp. Pirc pové, da imamo v tej zadevi uže postavo iz dne 7. januarija l. 1875., katera daje občinam pravico, nastaviti zaprisežene poljske čuvaje.

Podružnica jeseniška predlaga: C. kr. kmetijska družba naj napravi v teku tega leta, najbolje meseca septembra, premiranje goveje živine v Kranjski gori.

Tajnik g. Pirc podpira ta predlog tem bolj, ker on vé, da posestnikom tu ne gré za visoka darila v denarji, ampak več za čast, kar je gotovo pomenljivo. Tajnik predlaga to zadevo v rešenje prepustiti glavnemu odboru. Predlog se sprejme.

V rešenje 5. točke obravnava: Volitev enega odbornika v centralni odbor namesto po §. 22 družbinih pravil izstopivšega, volil se je vnovič gospod Rajko Kastelic.

K 6. točki dnevnega reda: Priznanje častnih diplom za hvalevredne zasluge v poljedelstvu, predlaga tajnik g. Pirc v imé centralnega odbora od podružnic nasvetovane sledeče gospode, katerim zbor enoglasno priznanje izreče:

Ivan Lapajne, vodja meščanske šole na Krškem in Anton Ogulin v Rudolfovem, oba za odlično prizadevanje za regionalno razstavo v Krškem; dr. Jurij Sterbenc, župnik v Hrenovicah, Peter Kraigher, posestnik v Orehku, oba za pospeševanje sadjarstva; Alojzij Lavrenčič, posestnik v Postojini, za pospeševanje živinoreje in za vzgledno gnojišče; Ignacij Stefin, posestnik v Zalogu, za pospeševanje konje-reje; Alojzij Dekleva, posestnik v Postojini; Janez Sajovic, župnik v Slavini; Janez Dekleva, posestnik v Petelinah in Janez Sajovic, posestnik v Starivasi, vsi štirje za pospeševanje čebelarstva; Skender Ličan, posestnik in trgovec v Ilirski Bistrici, za pospeševanje sadjarstva in vinarstva in napredek v kmetijstvu, posebno v živinoreji; Janez Urbančič, posestnik v Trnovem, za umno sadjarstvo in vinarstvo; gosp. Knapp, vodja c. k. spodnje gimnazije v Kočevji, in Jožef Rancinger, posestnik glažute v Kočevji, za pridno sadjarstvo, in Matej Germ, učitelj v Adlešičah, za pospeševanje in poduk sadjarstva.

K 7. točki programa: Volitev častnih in dopisujočih družbinih udov, predlaga tajnik g. Pirc v imé

občnega zbora imenovanje dopisujočim članom c. kr. kmetijske družbe gosp. Karola Rambuuseka, c. kr. stotnika i. sl., posestnika semenske postaje v Zborovu itd.

Gosp. Pirc na kratko navede zasluge omenjenega gospoda za c. k. kmetijsko družbo, na kar se predlog enoglasno sklene.

Po poročilu gosp. dr. viteza Bleiweis-Trsteniškega o družbini podkovski šoli (8. točka dnevnega reda) dá g. predsednik besedo članu gosp. c. k. prof. Linhardt.

Gosp. prof. Linhardt razpravlja v daljšem govoru kmetijski poduk na kranjskih ljudskih šolah in govori o naših šolskih vrtih, ter stavi sledečo resolucijo: „Z ozirom na to, da je poduk o kmetijstvu v ljudskih šolah vspešen le takrat, kedar mu služijo dobro urejeni šolski vrti za podlago, je želja občnega zbora c. kr. kmetijske družbe, da se vse za ta nauk določene subvencije večinoma porablja za napravo popolnem pripravnih šolskih vrtov po krajih za to posebno ugodnih.“ Ker pri stavljenji te resolucije občni zbor ni bil več sklepčen, izroči se resolucija centralnemu odboru v daljno porabo.

H koncu zborovanja poročal je gosp. deželni predsednik baron Winkler o novi postavi, koju meni vlada predložiti deželnemu zboru ter omenja, da je ta postava v najožji zvezi z novo občinsko postavo.

Ob 1. uri zaključí gosp. predsednik zborovanje.

Tržne cene.

V Kranji, 23. februarija 1885.

Na današnji trg je došlo 307 glav goveje živine in 15 prešičev.

	gl. kr.		gl. kr.
Pšenica, hektol.	6 82	Ajda, hektol.	5 85
Rež, "	6 17	Slama, 100 kil	1 70
Oves "	3 25	Seno, " "	2 40
Turšica "	6 17	Špeh, fr. kila	— 56
Ječmen "	5 36	Živi prešiči, kila	— 32

V Ljubljani, 21. februarija 1885.

Povprečna cena.

	Trg		Magaz.			Trg		Magaz.	
	gl. kr.	gl. kr.	gl. kr.	gl. kr.		gl. kr.	gl. kr.		
Pšenica, hektol.	6 83	7 25	Sur. maslo, kila	— 84	—	—	—	—	
Rež "	5 53	5 68	Jajca, jedno	— 3	—	—	—	—	
Ječmen "	5 20	5 13	Mleko, liter	— 8	—	—	—	—	
Oves "	3 25	3 18	Gov. meso, kila	— 64	—	—	—	—	
Soršica "	—	6 50	Telečje meso, "	— 68	—	—	—	—	
Ajda "	4 71	5 25	Prešič. meso, "	— 54	—	—	—	—	
Proso "	5 86	5 62	Koštrun	— 34	—	—	—	—	
Koruza "	5 53	5 47	Kuretina, jedna	— 42	—	—	—	—	
Krompir, 100 kil	3 20	—	Golobje, jeden	— 17	—	—	—	—	
Leča, hektoliter	8	—	Seno, 100 kil	1 60	—	—	—	—	
Grah "	8	—	Slama, " "	1 51	—	—	—	—	
Fižol "	8 50	—	Drva, trde, sez.	7 60	—	—	—	—	
Gov. mast, kila	94	—	" mehke, "	5 20	—	—	—	—	
Svinska mast "	82	—	Vino, rud., 100 l.	—	—	—	—	—	
Špeh, fr. "	56	—	" belo, "	—	—	—	—	—	
" prek. "	72	—							